

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศที่กำลังพัฒนา เริ่มสนใจในการวางแผนพัฒนาประเทศอย่างจริงจังในระลอกหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การวางแผนพัฒนาในช่วงต้น ๆ นั้น ส่วนใหญ่มีเป้าหมายเพิ่มความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยส่วนรวมให้สูงขึ้น แต่ไม่ได้ให้ความสนใจต่อการกระจายรายได้เท่าที่ควร ทั้งนี้โดยมีความเชื่อว่าการที่ประเทศจะเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว นั้นจะต้องมีการระดมเงินออมและนำมาลงทุนในสาขาเศรษฐกิจซึ่งให้ผลตอบแทนแก่ประเทศสูงสุด การกระจายรายได้และความเจริญที่ไม่ตกเทียมกัน ไม่ได้ถือว่าเป็นปัญหาสำคัญ เพราะเมื่อนักลงทุนได้ผลตอบแทนหรือกำไรจากการลงทุนแล้ว ก็จะนำมาขยายการลงทุนเพิ่มขึ้นอีก ประเทศก็จะเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว และในที่สุดประชาชนทั้งชาติก็จะมีภารกิจกันคืออยู่ที่มีความมาตรฐานการครองชีพสูงขึ้น สุดท้ายความไม่ตกเทียมกันของรายได้ก็จะค่อย ๆ หดไปเอง (พิเศก โชไชย 2520:1)

แต่หลังจากที่ประเทศที่กำลังพัฒนายึดแนวคิดนี้เป็นแนวทางการพัฒนาประเทศเป็นเวลานานพอควร ปรากฏว่าสามารถพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วพอควร แต่ฐานะความเป็นอยู่ของชนในชาติ ตลอดจนการกระจายรายได้กลับยิ่งแตกต่างกันออกไปมากขึ้นตามลำดับ

สำหรับประเทศไทย การพัฒนาเศรษฐกิจในช่วงตั้งแต่แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 1-3 ปรากฏว่าก่อให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศเพิ่มขึ้น โดยเฉลี่ยถึงร้อยละ 7.2 ต่อปี และโครงสร้างทางเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นคือเปลี่ยนจากการผลิตทางการเกษตรเป็นการผลิตทางอุตสาหกรรมและบริการมากขึ้น (สุเมธ ชัยเลิศวณิชกุล 2523:4) ซึ่งแม้ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศโดยส่วนรวมมีความก้าวหน้าขึ้น แต่ก็ก่อให้เกิดปัญหาสำคัญจากการพัฒนา นั่นคือเกิดความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายรายได้และการได้บริการของรัฐในแต่ละพื้นที่ ทำให้ผลของการพัฒนาไม่ได้ตกถึงมือประชาชนโดยทั่วถึงเท่าที่ควร กระจุกอยู่ที่

และอัตราการเพิ่มของรายได้ของประชาชน จึงมีความแตกต่างกันอยู่มากเมื่อเปรียบเทียบภายในภาคเดียวกัน

ดังนั้นเพื่อสนองนโยบายในการแก้ปัญหาดังกล่าว ในแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) จึงได้กำหนดแนวทางการพัฒนาภาคไว้เป็นส่วนหนึ่งของแผน ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการยกระดับความเป็นอยู่ การแก้ปัญหาเฉพาะพื้นที่และเพื่อเป็นการกระจายรายได้สู่ชนบทให้ดีขึ้น และในแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) รัฐบาลได้นำนโยบายการพัฒนาพื้นที่เฉพาะและการพัฒนาเมืองหลักมาใช้เพื่อเป็นกลไกในการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคและลดความแตกต่างทางเศรษฐกิจระหว่างพื้นที่เอง

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบทางพื้นที่ของสภาพเศรษฐกิจสังคมในระหว่างปี พ.ศ. 2524 ซึ่งเป็นปีที่สิ้นสุดของแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 4 ถึง พ.ศ. 2528 ซึ่งเป็นปีในช่วงปลายของแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 5 และเป็นปีล่าสุดที่มีข้อมูลสมบูรณ์ เมื่อผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูล โดยต้องการวิเคราะห์รายละเอียดลงไปในระดับภาค เนื่องจากการวิเคราะห์ส่วนใหญ่ที่ผ่านมา มักเป็นการวิเคราะห์เศรษฐกิจโดยส่วนรวมระดับประเทศและภาค แต่ยังไม่มีการศึกษาถึงรายละเอียดภายในแต่ละภาคว่าได้รับผลจากการพัฒนามากน้อยเพียงไร

พื้นที่ที่ได้รับเลือกเป็นพื้นที่ศึกษาคือ ภาคเหนือ เนื่องจากเป็นภาคที่มีสภาพทางเศรษฐกิจยากจนภาคหนึ่งของประเทศ ภาคเหนือมีมูลค่าการผลิตเป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ 14 ของประเทศ ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวประมาณ 2,370 บาทซึ่งต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยของประเทศ ภาคกลาง ภาคใต้ และระยองชากติ ยกเว้นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การผลิตและรายได้ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับ การเกษตรถึงร้อยละ 46 และในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาการกระจายการผลิตเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมมีน้อย ประชากรประสบปัญหาการขาดแคลนที่ทำกินมากกว่าภาคอื่น ๆ ทำให้มีการอพยพออกจากภาคสูง (แนวทางการพัฒนาภาคและจังหวัดภาคเหนือ 2519:2) นอกจากนี้ในภาคเหนือเอง ความเติบโตทางเศรษฐกิจไม่ได้กระจายไปในทุกจังหวัด แต่เป็นการเติบโตในจังหวัดใหญ่ที่เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจที่สำคัญเท่านั้น

1.2 ขอบเขตการวิจัย

พื้นที่ศึกษาที่ทำการวิจัยในครั้งนี้คือ ภาคเหนือ อันประกอบด้วยจังหวัดต่าง ๆ 17 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน แม่ฮ่องสอน น่าน พะเยา แพร่ ทาก กำแพงเพชร นครสวรรค์ เพชรบูรณ์ พิจิตร พิษณุโลก สุโขทัย อุทัยธานี และอุตรดิตถ์

1.3 วัตถุประสงค์

1.3.1 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรทางเศรษฐกิจสังคมในภาคเหนือ ปี พ.ศ. 2524 และ พ.ศ. 2528

1.3.2 วิเคราะห์เพื่อหารูปแบบความแตกต่างทางพื้นที่ของตัวแปรทางเศรษฐกิจสังคมต่าง ๆ

1.3.3 วิเคราะห์และศึกษาสาเหตุของความแตกต่างทางพื้นที่ที่เกิดขึ้นในช่วงนี้

1.4 สมมุติฐาน

"การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมย่อมมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางพื้นที่ของตัวแปรทางเศรษฐกิจสังคม"

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1.5.1 ทำให้ทราบความแตกต่างของระดับการพัฒนาในพื้นที่ต่าง ๆ ของภาคเหนือ

1.5.2 ทำให้เกิดความเข้าใจและเห็นรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงทางพื้นที่ของระบบเศรษฐกิจในภาคเหนือ ในช่วง พ.ศ. 2524-2528

1.5.3 ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจถึงสาเหตุของความแตกต่างทางพื้นที่ซึ่งอาจเป็นผลจากการพัฒนา

1.5.4 ผลของการวิจัยจะเป็นประโยชน์ในการกำหนดนโยบายการวางแผนเพื่อลดความแตกต่างทางพื้นที่

1.6 ข้อจำกัดในการวิจัย

เนื่องจากข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์จะค่อนข้างข้อมูลปี พ.ศ. 2524 และ พ.ศ. 2528 แต่การจับเก็บข้อมูลของหน่วยราชการบางแห่งไม่สามารถจับเก็บข้อมูลได้ทุกปี เนื่องจากขาดงบประมาณจึงทำให้ข้อมูลของปี พ.ศ. 2528 บางตัวได้ขาดหายไปคือข้อมูลจำนวนครัวเรือนที่มีวิทยุ จำนวนครัวเรือนที่มีโทรทัศน์ รายได้เงินสศทางการเกษตร รายได้เงินสศนอกการเกษตร รายจ่ายเงินสศทางการเกษตร ในการวิจัยนี้จึงใช้สถิติสมการถดถอย (regression analysis) เพื่อประมาณการข้อมูลโดยอาศัยข้อมูลปีอื่น ๆ ที่มีอยู่